

53. תלמיד־חכם בתוך החברה

אבל כל המדרגות בעם־ישראל — כולל האנשים שאינם קבועים בתורה — צריכות להיות מקושרות עם גדולי ישראל, שהם החלק היותר פנימי ונשמתי שבאומה. זה עיקר עניינה של הישיבה, להוציא מתוכה את תלמידי־החכמים האלה. במשך השנים שאדם מתבסס בישיבה, הוא נעשה תלמיד־חכם גדול בתורה, המקבל דמות של גדלות רוחנית ביהדות מתוך התקשרות לחכמים. כל אחד לומד פחות או יותר שנים, כל אחד לפי המציאות שלו.

גם בין תלמידי־החכמים קיימות מדרגות. יש מי ש"תורתו אומנותו"²²⁹, ויש מי שעושה "תורתו עיקר ומלאכתו עראי"²³⁰. ישנם גם גדולים מאוד בתורה, נותני שיעורים, מורי הוראה המזכים את הרבים. [יש גם הממשיכים ללמוד ב'כולל'... גם לזה יש מקום]. יש רבנים, ר"מים וראשי ישיבות. יש גם בעלי בתים ובעלי מלאכה שלמדו בישיבות ומשתלבים בחברה, בעיר, בקיבוץ ובמושב, ולא דווקא בתפקידים רוחניים. הזכרנו שמישיבת וולוז'ין יצאו בעלי בתים שהיו למדנים גדולים. יש מי שכל סדר חייו הוא תורה,

ויש מי ששייך לציבור היהודי ואינו משתמש בתורה כ"קידום לחפור בה"²³¹, ויחד עם זה הוא גדול מאוד בתורה.

אחר־כך, התלמיד יוצא מן הישיבה ותופס מקום במדינה מתוך האווירה של הישיבה. מתוך מרכזי התרבות הרוחנית של עם־ישראל, מ'בתי חרושת' אלה, יוצאים אנשי רוח שיש להם ערך חשוב עבור כלל־ישראל. הם בונים את האומה כולה, על־ידי הצינורות היותר עליונים. אחרי גמר היניקה מן הישיבה, הם יוצאים אל החברה [וגם אל הצבא — שגם בו יש צורך ברוממות רוח], ומהווים אריסטוקרטיה רוחנית של המדינה, אבל לא אריסטוקרטיה מנותקת, אלא הנמצאת בתוך החברה, בתוך כלל־ישראל. בגמרא יש ביטוי: "מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל"²¹². בישראל, בתוך החברה.

54. קידוש השם

יוצאים למרחב תלמידי־חכמים מלאי תוכן מוסרי, הכרתי ולמדני. עכשיו צריך בירור איך להשתמש בכל גדלות הרוח הזאת בתוך כלל־ישראל. יהודי זה, המגובש בגיבוש ישיבתי, עליו לזכור מי הוא ומה ערכו, עליו להמשיך את אישיותו הישיבתית בתוך החברה, לזכות את הרבים ולקדש את השם. השאיפה האידיאלית של תלמיד־חכם היא לקדש את השם — ועל־פי זה גם ניכר כמה היתה מוצלחת צמיחתו בישיבה. ערכו של תלמיד־חכם שנילוש בקדושת התורה צריך להתגלות בריבוי קידוש השם. לפעמים, להיפך, יש תלמיד־חכם שגורם חילול השם, חלילה. תלמיד־חכם שחוזר מהישיבה אז החברה, בין שהוא רב, בין שהוא ראש ישיבה, בין שהוא סוחר ויחד עם זה גדול בתורה, או כל מיזוג אחר של תורה עם דרך ארץ, הרי הוא מופיע בתוך החברה היהודית בתוו תוצרת של הישיבה. הגמרא יומא מגדירה את קידוש השם שעושה תלמיד־חכם בהתנהגותו עם הבריות, ברושם הופעתו בחברה²³².

יש גם הרוצים להחזיק כאילו בדתיות בלא אמונת חכמים. פרק 'קנין תורה' מלמד אותנו איך קונים תורה. כך ולא אחרת! התורה נמשכת מהר סיני, דרך חכמים לתלמידיהם. אמונת חכמים היא אמונה בתורה שבעל־פה, שנמשכת מראשית מקדם אל חכמי הדור הזה. אמונה זו מקיפה כל נפש מישראל ושייכת לשלמות האמונה בכל תוקפה. אמונת חכמים היא עניין יסודי בלימוד התורה, כהדרת הלל לאותו גר שרצה ללמוד את התורה כולה על רגל אחת: ראשית האמן לי שאות זו "א" ואות זו "ב" ואחר־כך תמשיך ללמוד³³⁷.

בירחון אחד של אנשים המגדירים את עצמם כ'דתיים' הופיע מאמר של בחור אחד. גישתו היא: "אין אנו צריכים אמונת חכמים, אנו בעצמנו בעלי השקפת עולם, בעלי הכרה, מחשבה ופילוסופיה דתית. אנו נברר את הדברים על־פי הבנתנו ולא על־פי מה שחכמים סיפרו או מספרים לנו. בדורות אלה התקדמנו, ואנו בעלי בגרות אינטלקטואלית מספקת לכך". דברים אלה מאוד הכאיבוני. זו יהדות חדשה. בפרק זה אנו למדים שהתורה נקנית באמונת חכמים, ונמשכת אלינו דרך רבנן ותלמידיהם. "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע"³³⁸, וכן במהלך הדורות אמונת חכמים היא המשך האמונה בריבונו־של־עולם. מתוך אמונה בנותן התורה מגיעים לאמונה בממשיכי התורה. להאמין, אין פירושו לא להבין. אמונה היא שייכות וחיוניות. זהו הערך הנפשי של האמון: דבר שממלא את הנפש ואת הלב. "צדיק באמונתו יחיה"⁴⁹. זו מידה ששייכת במיוחד לתלמידי־חכמים. כמו ש"לב טוב" הוא גדלות החיוניות שבאדם, כך "אמונת חכמים" היא מדרגה גדולה של שייכות להמשך שלשלת הדורות.